

LES OBRES DE MN. JOSEP ARMENGOU

L'obra escrita de mossèn Josep Armengou comprèn, a part dels llibres que comentarem aquí, un bon nombre d'articles publicats en diverses revistes: *Fulls Parroquials* de Solsona i Vic, *Tagast*, *Queralt*, *El Pan de San Antonio*, *Orifloma*, *Presència*, *Canigó*, i altres. Algunes d'aquestes col·laboracions estan recollides als *Escrips de temps incerts*; altres, concretament una selecció de comentaris homilètics, es publicaran en un llibre de pròxima edició. La Biblioteca "Escriptors del Berguedà" també té en projecte una antologia de textos del mossèn. Tenim també notícia de l'interès d'una editorial barcelonina en publicar un recull d'escrips nacionalistes. Finalment, queden una sèrie d'escrips inèdits, els més importants d'entre els quals són els tres volums de la "Crònica menuda de la ciutat de Berga" (de la qual en fem una breu ressenya) que, per diversos imperatius, no poden ésser publicats ara com ara.

Autor prolífic i polígraf, mossèn Armengou escriví sobre temes molt variats, amb aquell estil concís i directe i amb aquella ironia subtil que tantes vegades li hem agraït al llegir-lo. Intentar fer un comentari crític extens de tota la seva producció literària sobrepassa els objectius modestos d'aquestes planes i la capacitat de qui les escriu. Per altra banda, en les diferents col·laboracions d'aquest número trobareu tractada l'obra d'Armengou en els seus múltiples aspectes i des de distints punts de vista. Les anotacions que segueixen volen ser, doncs, únicament una guia de lectura que pugui ajudar a descobrir o aprofundir en l'obra escrita de l'il·lustre berguedà.

JUSTIFICACIÓ DE CATALUNYA *Barcelona, La Magrana, 1979. (Els Orígens, 3).*

Hom la considera l'obra cabdal de mossèn Armengou. Fou escrita el 1955 i editada clandestinament el 1958. Ja en aquella època, malgrat les condicions adverses, conegué una difusió prou important. L'autor en féu una revisió el 1975, poc abans de morir, que és la que publicà La Magrana el 1979. Si no m'equivoco, ja se n'ha publicat la setena edició.

En el llibre *Mossèn Armengou, avui* (Berga, CESB, 1986), diverses personalitats del món polític, cultural i religiós de Catalunya no dubten en qualificar la "Justificació" com una obra de primera magnitud, potser l'obra de pensament nacionalista més important apareguda al nostre país en els darrers cinquanta anys. Vegem, a tall d'exemple, algunes d'aquestes opinions: per a Jordi Pujol, es tracta d'una "obra útil, necessària i oportuna"; Joaquim Ferrer l'equipara al "Compendi de doctrina catalanista" de Prat de la Riba; Joan Triadú la considera un "exemple de lucidesa, de fe i de coratge." De crítiques menys favorables, crec recordar-ne una de Josep Benet i la de Josep M. Colomer a "Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)", Barcelona, L'Avenç, 1984). Colomer qualifica la "Justificació" com un "bon testimoni del tarannà (i del garbuix d'idees) d'alguns capellans rurals."

Hom pot compartir les idees del mossèn o rebutjar-les. El que no és lògic, però, i resulta paradoxal, atès el rebombori que ha causat l'obra, és que a aquestes alçades encara no s'hagi estudiat seriosament, profundament, la "Justificació". Les crítiques, favorables o no, li han vingut en forma de curts articles de premsa o de manera tangencial i insuficient, com fa el professor Colomer en el llibre citat. Esperem que aquesta situació no duri massa temps.

Escrit en l'estil característic del mossèn, es tracta d'un llibre directe, sense acotacions ni notes a peu de pàgina que puguin refredar la seva lectura. El mateix autor declara "no es tracta pròpiament d'un llibre erudit, sinó més aviat d'un llibre inspirat." Malgrat tot, llegint altres treballs seus, hom pot adonar-se de la preocupació del mossèn per documentar-se i consultar fonts abans d'emetre qualsevol judici. Costa, doncs, de creure que sigui un llibre improvisat en un moment de rauxa. Mossèn Ballarín escriu unes belles paraules a propòsit de la primera lectura que en féu: "La prosa se m'endua, mai no havia trobat un llibre d'història escrit a tals llanternades. Per l'estil, la Justificació de Catalunya és un salt de Plens. La doctoralia del país la pot trobar esbojarrada i mancada de lògica. És gairebé escolàstica de traços i tan lògica com els crits d'un pobre."

Armengou inicia el seu discurs plantejant-se el problema d'Espanya (la

primera part del llibre es titula "La desil·lusió hispànica"). Espanya és un "mite sagrat" en nom del qual s'ha sotmès els pobles peninsulars al jou d'una "unidad" artificial que històricament ha entrat una i altra vegada en contradicció amb les aspiracions d'aquells pobles a autogovernar-se. Resseguint la història d'Espanya des dels Reis Catòlics fins a l'actualitat, arriba a la conclusió que la suposada "unidad" ha resultat un fracàs estrepitos. Això el porta a posar en qüestió "l'entitat mateixa d'Espanya". És evident que l'Espanya "unitària, centralista, absorbidora" no existeix com a nació. Es tracta, pel contrari, d'un estat on s'ha intentat establir una uniformitat basada en el model de la nació opressora, Castella. Bona part del fracàs de la "unidad" el té la pròpia nació opressora que, després dels Reis Catòlics, "no ha tingut mai més la idea de diàleg".

Acte seguit, el mossèn passa a justificar Catalunya que, en no poder-se realitzar com a nació, ha de trobar una sortida a la seva "situació colonial (...) respecte d'Espanya." Armengou aclareix que no es tracta tant de justificar Catalunya, "perquè Catalunya no necessita justificar-se", com el nacionalisme català, legítima resposta a una situació d'opressió. Jaume Farguella, al pròleg del llibre, observa que "el nacionalisme de mossèn Armengou neix, fonamentalment, de la tragèdia i es defineix per l'antítesi, per la contradicció, per la contemplació dramàtica i prioritària de l'antagonista històric de Catalunya. D'Espanya, com a realitat impeditiva de la realització nacional catalana."

Armengou fa una anàlisi crítica del pensament nacionalista català sorgit a partir de la Renaixença, posant en evidència les seves mancances teòriques que, inevitablement, es traduirien en unes realitats massa febles per a sostenir-se, en unes formulacions polítiques amb uns continguts insuficients. L'autor aporta les seves conclusions, assenyalant els principis ideològics bàsics del catalanisme polític: reclamació del "dret de viure nacionalment"; sense interferències alienes en "l'ús de la llengua, en el dret, en la cultura, en l'economia, el món del treball, etc." Reclamació del dret de l'autodeterminació. Oficialitat de la llengua que ha de ser efectiva en tots els àmbits de la vida del país. Reclamació d'una Catalunya integrada a Europa, amb la seva personalitat pròpia.

Armengou no descarta diverses possibilitats de solució al problema nacional

català: "Catalunya potser encara seria capaç de sentir Espanya, però no aquesta Espanya. (...) La solució confederal espanyola podria donar satisfacció plena a totes les exigències nacionalistes de Catalunya... En aquest cas l'autodeterminació de Catalunya hauria de tenir una forma o altra de representació internacional i una garantia del mateix ordre. (...) I, finalment, la darrera conseqüència: en el moment que compremdem que una solució de concòrdia hispànica no és possible, anirem de dret a la separació: una frontera a ponent!"

Aquesta és, en síntesi, la tesi fonamental de l'obra més important del pensament polític d'Armengou. És, però, una síntesi massa esquemàtica que no pot explicar l'obra en tota la seva complexitat. Cal llegir-la, doncs, si voleu assabentar-vos plenament del seu contingut.

Nacionalisme català. Idees i pensaments de mossèn Armengou. (s.p.i.)

Aquest llibre, que no duu peu d'impremta es publicà per primera vegada el 1977. El 1985 se'n féu una primera reimpressió i, recentment (1986) ha estat reeditat, amb format de revista, pels Comitès de Solidaritat amb el Patriotes Catalans, amb motiu del desè aniversari de la mort de Mn. Armengou.

Com observa l'autor, "aquestes Idees són tretes de diversos treballs meus, publicats o inèdits. Algunes, però, són originals." Escrit el 1974, aquest llibre desenvolupa, efectivament, les tesis que ja havia formulat a la *Justificació de Catalunya*, donant-los, a voltes, una nova dimensió. Si en la "Justificació" el nacionalisme català és el tema omnipresent, aquí Armengou estudia el fenomen del nacionalisme a vegades de forma més abstracta, a vegades relacionant-lo amb qualsevol moviment d'alliberament nacional que s'hagi donat en alguna part del món. No obstant, totes les reflexions que hi fa l'autor li serveixen de suport per a la seva preocupació fonamental: la justificació del nacionalisme català i la idea de la independència del Paísos Catalans.

Partint de la idea que no hi ha cap model de revolució social universalment vàlid ("cada poble ha de fer la seva revolució"), Armengou creu que l'única revolució possible és la que poden dur a terme les nacionalitats dels pobles colonitzats: "L'única revolució en actiu que

existeix actualment (1974) és la dels Fronts Nacionals d'Alliberament." Revolució nacional i revolució social estant íntimament relacionades: "...la revolució nacional comporta també la revolució social, per evitar que les nacionalitats alliberades caiguin en mans de les oligarquies econòmiques de cada país."

La revolució nacional a Catalunya també està, doncs, estretament lligada a la revolució social. Ambdues han de ser coetànies i complementàries. Armengou critica amb duresa la claudicació nacional de la burgesia catalana que, "curta d'horitzons", en comptes d'apostar per la independència de Catalunya, "com a negoci s'ha estimat més el proteccionisme centralista." Les classes populars, doncs, han de ser les protagonistes de la revolució nacional que mena a la independència de Catalunya, dels Països Catalans (l'autor no fa distincions entre ambdues fórmules) com a única sortida possible a la "situació [de dependència] colonial" que pateix Catalunya.

El silenci de Catalunya. Perpinyà, Consell Nacional Català, 1970. (Edicions Llibertat Catalana, 2).

Escrit l'any 1968, aquest opuscle constitueix una rèplica a una sèrie d'articles que, amb el títol general de *Consideración de Cataluña*, publicà Julián Marías a *El Noticiero Universal*, l'any 1965.

Marías es queixava del poc coneixement que els espanyols tenien d'Espanya: "¿Cuando aprenderemos a hacer, aunque sea mentalmente, 'le tour du propriétaire', en lugar de dejar España reducida a un rótulo o muy poco más?" Marías fa, doncs, el seu "tour" per a descobrir Catalunya. I les conclusions que n'extreu, no exemptes d'una certa mala bava en les seves formulacions, són, grosso modo, que l'anomenat "problema català" és un fet anacrònic que la història ha enterrat definitivament.

La rèplica d'Armengou vol trencar, fent seves les paraules de Manuel Cruells, els silencis de Catalunya, silencis "periòdics (...) a vegades (...) molt llargs, a vegades (...) molt curts, (...) però sempre (...) silencis obligats." *Els silencis de Catalunya*, Barcelona, 1966.

És una rèplica contundent i directe: "Que no es queixi el Sr. Marías. Volem creure que el seu 'tour' per Catalunya volgué ésser un 'tour' cordial, però el que és el seu poble, Castilla, i els seus

connacionals, els castellans, inventors, engiponadors, usufructuaris i propietaris d'Espanya, ja fa segles que no saben rondar per Catalunya que d'altra manera que en 'tour du propriétaire'. Ells són els amos, ells fan les lleis, ells defineixen, ells manen, ells administren, ells cobren. Ells poden atorgar títols de bon o dolent patriota, segons el patró de pàtria que ells han inventat. Nosaltres som els colons: paga i calla."

És una rèplica escrita amb el cor: "(...) el diàleg entre els intel·lectuals castellans i nosaltres serà sempre en tons diferents. Ells poden parlar de les coses de Catalunya amb la seguretat del propietari satisfet i amb la serenitat de l'home que, encara que encotillat per una Espanya que ens ve esquifida a tots, no sofreix la persecució més íntima i més puigent de totes, que és d'ésser perseguit en la pròpia nacionalitat. Nosaltres, en canvi, si volem ésser sincers, no podem parlar-ne si no és amb la desesperació i amb la ràbia del colonitzat."

Armengou fa un breu repàs de la història de Catalunya i d'Espanya. L'estat espanyol neix viciat per l'obsessió assimiladora del poder centralista: "L'odi a tota diferenciació entre els pobles peninsulars ha estat la constant en llur intent de construcció política hispanitària". Així, aquest poder secular ha imposat als pobles peninsulars un estat basat en un únic model (Castella), tot anihilant, o intentant-ho, qualsevol especificitat que pogués fer nosa a aquell model. En el cas de Catalunya, aquesta imposició ha estat particularment dolorosa per la qüestió de la llengua: "tota la lluita, tota la rancúnia, tota la gelosia castellana contra Catalunya és per l'idioma principalment."

Les tesis de *El silenci de Catalunya* es troben, ampliades, a la "Justificació". Malgrat tot, és una llàstima que aquesta petita obra, avui introbable, no s'hagi reeditat. El seu estil clar, la seva concisió, en fan una bona introducció, a manera de compendi, al pensament nacionalista de Mn. Armengou.

La Patum de Berga. Compilació de dades històriques, amb un suplement dels ballets de La Patum. Berga, Edicions del Museu Municipal, 1981.

És aquest un llibre molt conegut, almenys pels berguedans. Potser no caldria, doncs, extendre's massa en un comentari que no vol ser altra cosa que una guia de lectura. Publicat per prime-

ra vegada el 1973, Armengou en féu una revisió posterior, afegint-hi el suplement musical amb harmonitzacions dels ballets.

El llibre de mossèn Armengou és el primer treball històric seriós sobre la nostra festa per excel·lència. Amb això, no volem pas desmerèixer els estudis anteriors de Sansalvador o Vilardaga o altres opuscles escrits sense pretensions de sentar càtedra (*La Patum, què és?* o l'excel·lent *Loco retablo de la Patum*”, de J. M. de Martín.) que tenen, evidentment, el seu mèrit. En uns casos, però, ja hem dit que no hi ha cap pretensió d'escriure història i, en d'altres, l'apologia ben intencionada preval per damunt de la investigació.

L'obra d'Armengou és fruit d'un treball rigorós. Però, a més, té una dimensió antropològica que la fa vital i ens endinsa en l'esperit de la festa. És, efectivament, una Patum viscuda. Escrita entre les guspires dels Plens i la dansa harmoniosa de l'Àliga, de tots és coneguda la passió del mossèn per la nostra festa. Josep Noguera escriu encertadament: *“També he dit que mossèn Armengou no es sentia historiador; ell, en realitat, deia que no n'era perquè no tenia paciència per investigar. Certament, una cosa és que ell es sentís investigador i és ben difícil imaginar-lo hores i hores assegut en una cadira, quiet, furgant munts de papers vells on no hi trobés el que cercava, i una altra cosa, ben diferent, és que hi hagi deixat una aportació important a la historiografia berguedana. Probablement si hagués escrit el seu llibre de La Patum estrictament com a historiador, no hauria reeixit a fer una obra tan arrodonida”*. (“Les històries de la Patum, 2”, a *L'EROL*, 16, estiu de 1986. Per un comentari extens d'aquesta obra, vegeu l'article citat.)

El llibre de mossèn Armengou conté un estudi de l'origen i evolució de La Patum a través dels temps, un apartat dedicat a les festes dels Barris, un altre a la música i coreografia, unes notes prou extenses dedicades a cada un dels entremesos i, com ja hem dit, un suplement amb la música dels ballets. És una obra de referència obligada per a estudis posteriors. Així ho ha entès, per exemple, Jaume Farràs en els seus dos molt bons treballs sobre la festa. I continua essent un instrument magnífic per a conèixer i comprendre *“el miracle que Berga ha sabut fer i ha sabut perpetuar.”*

El Santuari de la Mare de Déu de

Queralt. Granollers, Ed. Montblanc, 1971. (Biblioteca Excursionista, 12.)

Sota l'aparença d'un llibre de motxilla, s'amaga una bella monografia sobre el Santuari de Queralt. És, com en el cas del llibre de La Patum, una obra que posseeix una dimensió que va més enllà del seu contingut historiogràfic. Home profundament religiós i berguedà fins al moll de l'os, mossèn Armengou sent un respecte místic per la Mare de Déu de Queralt, que traspua en totes les pàgines del llibre.

Dedicat als historiadors de Queralt (Josep Pla, Bonaventura Ballús, J. Vilardaga, Ramon Huch, Bonaventura Ribera i Joan Santamaria) *“i a tots els qui amb els seus treballs històrics han fet possible aquesta recopilació”*, l'obra d'Armengou no es limita a ordenar una sèrie de dades extretes d'altres estudis, sinó que té un enfoc crític envers els mateixos, que complementa amb noves aportacions fruit de la seva investigació. Com ja hem fet notar en algun altre comentari, Mn. Armengou, tot i no considerar-se ell mateix un historiador, té una cura escrupulosa a l'hora de documentar-se i cercar dades que donin suport als seus judicis.

El llibre comença amb una introducció geogràfica a la muntanya de Queralt, segueix una investigació sobre la troballa de la imatge i l'època en què aquest fet succeí. Aquí l'home religiós pot més que l'historiador: *“Nosaltres no farem mai ací una vindicació erudita de la historicitat del fet. Tanmateix no fa cap falta... La integritat del nostre credo no depèn de la comprovació històrica d'una llegenda tradicional. No cal donar la vida per defensar la historicitat de la troballa d'una Mare de Déu, però tampoc podem impugnar-la gratuïtament per un esperit de crítica pedant totalment fora de lloc.”*

Continua l'obra amb la història de la Santa Cova, el Santuari, la casa ermita i les capelles de la muntanya. Aquí tornem a trobar l'investigador meticulós, que no dóna detall gratuïtament si abans no n'ha comprovat la certesa. El capítol IV, molt interessant, està dedicat als diversos davallaments de la imatge en ocasió d'epidèmies, guerres o per motiu de la seva coronació canònica i del 25.è i 50.è aniversari de la mateixa. L'últim capítol versa sobre la *“vida i govern del Santuari”* (“Queralt, benefici eclesiàstic”, “Els Donats”, “Els ermitans”, “Vida econòmica - Llegats i captes”, “La jurisdic-

ció del Santuari”, “La Gala de Queralt”, “Els Goigs de Queralt - Himne i Virolais”, “Romiatges a Queralt”). Completen el llibre diversos apèndixs.

L'escut de la ciutat de Berga. Berga, Edicions del Museu Municipal, 1972.

Com en el cas del llibre sobre el Santuari de Queralt, mossèn Armengou escriu *L'escut de la ciutat de Berga* per a tractar d'escatir què hi havia de veritat i què de mentida o invenció entorn del fenomenal embolic sobre la forma que havia de tenir l'escut de la ciutat.

Els autors precedents mai no s'havien posat d'acord sobre la configuració exacta de l'escut. Pesaven massa tradicions o llegendes que, a força de repetir-les, havien esdevingut “fets històrics”. D'una historicitat més que dubtosa, però: tal és el cas de les famoses cinc batalles guanyades als moros entre la cova de Can Maurí i el Coll de l'Oreller, victòries que s'haurien traduït simbòlicament en els cinc minvants de l'escut. La confusió també s'extenia al nombre de barres (o pals) que hauria d'ostentar l'escut, confusió a voltes propiciada, inconfessadament, per les simpaties polítiques dels que sostenien opinions enfrontades. A l'embolic hi contribuï també el fet que l'Ajuntament hagués canviat diverses vegades la forma de l'escut.

Un acord municipal de 1927 declarà definitiu l'escut de quatre quarts amb quatre barres, cinc minvants i corona ducal. Però en 1965 es tornà a utilitzar durant un temps un escut amb cinc barres vermelles i quatre espais grocs intercalats. Això degué ser la gota que féu vessar el vas i que motivà Armengou a escriure el seu llibre. Així, el mossèn inicià una tasca d'investigació, ja reclamada el 1929 per Mn. Bonaventura Ribera.

El llibre d'Armengou està escrit *“sense cap pretensió dogmatitzant”*. El mateix autor confessa que hauria calgut fer una investigació a fons a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que ell no realitzà. Atribueix els cinc minvants sobre camp d'atzur a una derivació dels minvants que tenien com a blasó la família dels Berga en l'escut llur. Quant a les quatre barres sobre camp d'or, les considera una herència de les barres de Barcelona. Són opinions segurament discutibles que algun dia, potser, s'hauran de comprovar.

Escrits de temps incerts. Barcelona, Edicions 62, 1965. (Col·lecció Blanquerna, 12)

La llibertat de consciència i encara més coses. Barcelona, Ed. Estrella, 1965.

Aquests dos llibres constitueixen l'aplec més important d'escrits religiosos del mossèn. Actualment són introbables. A ells, caldria afegir-hi un bon nombre d'homilies i altres textos publicats al Full Parroquial i a diverses revistes. Tenim notícia que se n'editarà una selecció en un llibre de pròxima aparició.

Els *Escrits de temps incerts* comprenen una sèrie d'articles apareguts a les revistes *Queralt*, *El Pan de San Antonio* i *Trabajo* entre els anys 1953 i 1960. Són comentaris a diversos temes, però sempre enfocats des del vessant religiós. ("Les glòries del treball", "La situació religiosa de l'obrer", "Nacionalisme i internacionalisme", "Volem un món que estigui més bé", etc.)

La llibertat de consciència i encara més coses és un petit opuscle sobre un dels temes que més l'obsessionaven, la llibertat. El Dr. Pont i Gol, en el parlament que féu en l'acte d'homenatge a Mn. Armengou celebrat el 30 de maig de 1976, deia, interpretant el pensament del mossèn sobre la llibertat: "...hi ha qui creu que el règim millor és el més ben organitzat, aquell que ho té tot previst, aquell en què l'home ha de fer més poques coses perquè, llevat d'omplir papers ja li donen tot fet i, encara més, tot pensat. No és pas això. N'és el 'dimoni de l'organització, que vol substituir l'home, vol destruir-lo'. El millor règim seria el que fos menys règim: l'Estat millor el que fos més poc Estat, i en el qual l'home fos el màxim possible d'home. La solució no és pas crear estructures, sinó crear personalitats. El que val és l'home."

El pensament religiós d'Armengou és "un pensament complex" així ho advertia el mateix Dr. Pont i Gol. Avançat al seu temps, abans del Concili Vaticà II ja es preocupava de denunciar aquelles situacions injustes, aquells errors comesos al si de l'església, seguint així els corrents catòlics més renovadors i progressistes, encara minoritaris. Per ell era fonamental que es produís un autèntic diàleg entre els cristians a fi de corregir els desencerts passats i evitar-ne de nous. Després del Concili, trobem en el mossèn "aquesta permanent preocupació per a actualitzar en els moments postconciliars el llenguatge evangèlic" (Jaume Farguell).

Qui s'interessi pels escrits religiosos de Mn. Armengou hi trobarà aquesta de-

fensa del cristianisme nua de qualsevol cofoisme o empoltronament. I podrà llegir coses com les que segueixen:

*"Defenseu una caricatura del Cristianisme que 'conserva' les possessions dels posseïdors, però que no dona res als desposseïts. Defenseu la digestió dels qui han ben dinat, però no posem un plat a taula per als qui no tenen res per menjar. Defenseu un paternalisme injust, enlloc d'una germanor més justa. Inculquem l'obligació de l'almoïna als pobres, però sostenim igualment el sistema que ha fet els pobres. Defenseu l'ordre al carrer, l'ordre públic, i mantenim el desordre jurídic, social i econòmic. Ens queixem de la poca fe en Déu, però no de la massa fe en el diner, i, en contra de les masses que, amb més lògica que no sembla, no tenen altra aspiració que la simplicitat de 'canviarlos de butxaca', fem equilibris exegètics per provar, amb l'ajuda dels textos més sagrats, la inviolabilitat excelsa del dret de propietat. Enfront dels desposseïts que ens criden: 'la propietat és un robatori', nosaltres, asseguts triomfalment damunt una muntanya d'erudició, els contestem: 'la propietat és un dret'... Mentre tant, el gloriós Sant Benet, compadint uns i altres, comenta sorneguer des de la seva simplicitat monàstica: 'la propietat és un vici'. (De "Petites reflexions sobre el Gran Antagonista, a *El Pan de San Antonio*, 1960).*

Crònica menuda de la ciutat de Berga (inèdit).

Aquests escrits en forma de memòries "en les quals hi anirem anotant tots els fets que valguin la pena", constitueixen el gruix més important de l'obra inèdita de mossèn Armengou. Per desig exprés de l'autor, hauran de romandre encara força temps als llimbs dels justos abans de veure la llum, cosa que no implica que no puguin ser utilitzats per estudiosos a fi de documentar-se sobre algun fet allí tractat.

Gràcies a l'amabilitat del Sr. Joan Armengou, germà del mossèn, he pogut consultar els tres volums de la *Crònica*. El primer comença el 7 de setembre de 1948 i acaba el 21 de novembre de 1956. El segon va des del 22 de març de 1957 fins al 17 de juny de 1963. I el tercer abarca del 17 de juny de 1963 al 28 de juliol de 1975.

Armengou, preocupat per les mancances de les històries locals, en algunes de les quals "tota la relació no és res més que la còpia d'una pàgina de qual-

sevol manual d'Història Universal aplicada a Berga, i això tot per manca d'informació i de fonts on pouar-la", decideix iniciar aquestes memòries el 1948 i les continua, gairebé diàriament, fins pocs mesos abans de la seva mort. "...Crec que faig un servei a algú —algú que vindrà quan jo ja seré a l'altre barri, i a qui demano de cor que m'encomani a Déu— si, en aquesta tongada de trassals que vivim, vaig anotant els fets quotidians —molt d'ells sense cap transcendència considerats d'un a un— a fi que aquell que els llegirà d'aquí a x anys —suposat que els llegeixi mai algú més que jo— pugui fer-se càrrec de la nostra mena de vida, del que hem fet i hem deixat de fer, de les nostres bregues i dels nostres ideals, i pugui compadir-nos o envejar-nos... I no tingui tanta feina —ni tant merit— si vol escriure una Història de la Ciutat de Berga."

Escrites "moltes d'elles (...) sense esborrany previ, de premsa, tal com raja (no tinc la il·lusió de construir un monument literari)", aquestes notes parlen dels fets més diversos, des del succés més important fins a l'anècdota quotidiana de tal o qual personatge. Algunes porten anotacions marginals, fetes a posteriori, a fi de corregir o ampliar la informació. El llenguatge és popular, tal com a ell li agradava, però d'una gran precisió. La ironia hi sovinteja. Vegeu-ne un exemple:

"26 de setembre de 1960.— Festa del Bolet - IV Concurs de Boletaires. Això va en doina, prospera. L'any vinent, si Déu vol, ja hi tindrem 'el Caudillo', l'imprecindible, a 'collir el primer rovelló'. Caldrà fabricar-lo expressament. Haurà d'ésser el 'rovelloníssim'."

Algunes d'aquestes "anotacions", "notes" o "memòries" són molt interessants i algun dia s'hauran d'estudiar seriosament. Així, podem destacar-ne una biografia del pintor Viladomat, el "Petit diari de guerra", comentaris sobre festes populars (Els Elois o La Patum —cada any hi dedica un espai—) o sobre entitats berguedanes. Del "Petit diari de guerra", "anotacions per a ús personal", reescrites el 1956 (respectant l'original), on narra la seva "petita odissea personal, que no té pas res d'heroica", n'he vist un interessant treball que esperem que es publiqui algun dia. Cal dir que algunes de les notes més importants, Armengou ja les va incloure en altres llibres seus publicats.

Joan Santacreu Simon